

rameTu iyo igi sxvai Cemi

ერი, სამშობლო, როგორც არ უნდა განვსაზღვროთ იგი, ყოველთვის იყო, არის და იქნება სიყვარულისა და თავგანწირვის ობიექტი. მეორე მხრივ, ყოველთვის იყო, არის და იქნება ადამიანი, რომელიც სჩადის თავგანწირვის აქტს. სამშობლოსთან მიმართებაში მას საშუალება ეძლევა დადგეს თავისი პიროვნების, უფრო მეობის, ემპირიულ მხარეზე ანუ მის ფენომენურ განსაზღვრულობებზე მაღლა. ამ აქტს ახლავს ეკსისტენციალური მომენტი. თევდორე მღვდლის მაგალითი, რომელსაც ახსენებს ბ-ნი ვ. ერქომაიშვილი, სამუდამოდ რჩება ეთოსის უმაღლეს გამოვლინებად და მის მიერ მტრის შეცდომაში შეყვანა, მოტყუება სრულიადაც არ ნიშნავს მისგან ჭეშმარიტების დაღატს. და ამაქტიდან სრულიადაც არ გამომდინარეობს თეზისი, თითქოს პატრიოტიზმი, სამშობლოს სიყვარული, ჭეშმარიტებაზე მაღლა იდგეს. ეს არც ემპირიულად და არც თეორიულად არ გამომდინარეობს თავგანწირვის აქტიდან. ცალმხრივობის გამო ვერ დავეთანხმები ჭეშმარიტების იმ დონემდე დაყვანას, როგორც ბ-ნი ვ. ერქომაიშვილი გვთავაზობს: "ჭეშმარიტება მეცნიერების უმაღლესი ფასეულობაა". ჩვენ არ უნდა გვქონდეს საუბარი რომელიმე კერძო ჭეშმარიტებაზე, როგორც რაღაც კონკრეტულ მეცნიერულ აღმოჩენაზე. ჭეშმარიტება მართლაც აღმოჩენაა, მაგრამ არა დარგობრივი. ჭეშმარიტება, სამეცნიერო სფეროს გარდა, სხვაგანაც, პირველ რიგში, სწორედ ამ "სხვაგან" არის საძებარი. ჩვენ არ გამოვრიცხავთ თავგანწირვის აქტში, როგორც ეკსისტენციალურ მოვლენაში, ჭეშმარიტების მონაწილეობას ცოცხალი განცდის სახით: ადამიანი ამ დროს უკიდურესად ახლოს არის თავის პიროვნებასთან. შესაძლებელია, ამ აქტში ის პირველად და უკანასკნელად ბოლომდე წვდება საკუთარ თავს. იმ "ერთადერთს" (დავითის ფსალმუნში, 21, 21, ეს სიტყვა სულის სინონიმია), რომელიც მისი განუყოფელი საკუთრებაა პიროვნების სახით. არავინ იცის, რა არის უშუალო და უკანასკნელი მოტივი ამ "ერთადერთის" გაწირვისა – სამშობლო თუ პიროვნების ღირსება, რომელიც უნივერსალურია, ამავე დროს უადრესად კონკრეტული, და არაფრით არ არის განპირობებული, რადგან ის ღვთის ხატს წარმოადგენს ადამიანში.

ჩვენ შეგვიძლია წარმოვადგინოთ ერის მეცნიერული ცნება, რაღაც აუცილებელ ნიშანთა კრებული, მაგრამ მას არავითარი კავშირი არ ჰქონდეს იმ ჭეშმარიტებასთან, რომლის ძალითაც ერი იძენს ონტოლოგიურ ღირებულებას. ჩვენ არ ვიცით, როგორ მონაწილეობს ქვეყნისათვის თავგანწირვის აქტებში ჭეშმარიტება, შესაძლებელია, უფრო მეტადაც, ვიდრე სამშობლოს სიყვარული. ჩვენ არ შეგვიძლია მისი უგულებელყოფა და გამორიცხვა.

აქ საუბარი არ არის თავგანწირვის ემოციურ მხარეზე, რომელიც სამშენველის სფეროს ეკუთვნის. თავგანწირვას უცილობლად აქვს მეორე მხარე – სულისმიერი მხარე, რომელიც სამშენველზე უფრო მაღალი ინსტანციაა. თუ თავგანწირვის აქტი თავისუფალი არჩევანის აქტია, მის წყაროდ სული უნდა მივიჩნიოთ, რადგან მხოლოდ სულს აქვს თავისუფალი არჩევანის უნარი. თუ თევდორე მღვდელს არ ექნებოდა არჩევანის უფლება, მისი თავგანწირვა თავისუფალი პიროვნული აქტი არ იქნებოდა. და ის მოკლებული იქნებოდა ეთიურ ღირებულებას. უდავოდ შესანიშნავი გრძნობაა პატრიოტიზმი, სამშობლოს სიყვარული, მაგრამ რამდენადაც ის ემოციის სფეროს განეკუთვნება, ღირებულებათა შკალაზე ის ვერ დაიჭერს მაღალ ადგილს, ვიდრე მასში სული არ მიიღებს მონაწილეობას.

როგორ შეიძლება მონაწილეობდეს სული ისეთ გრძნობაში, როგორც არის სამშობლოს სიყვარული?

ვეთანხმები მომხსენებელს იმ პუნქტში, სადაც ის ერის უნიკალობაზე საუბრობს. შევეცდები წინ წამოვიწიო ეს თეზისი, არა როგორც თეზისი თავისთავად, არამედ როგორც ისეთი პრობლემა, რომელიც სასურველ ღიანდაგზე გადაიყვანს ნაციონალურ პრობლემას, რომელიც უმეტეს შემთხვევაში (რომ რ ვთქვათ: როგორც წესი) შეუწყნარებლობის წყარო ხდება.

ყოველი ერი უნიკალურია ისევე, როგორც უნიკალურია პიროვნება. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ორი მოვლენა სხვადასხვა სიბრტყეში არიან, მათ ერთი საერთო აქვთ – უნიკალობა. წავიდეთ უფრო შორს: უნიკალურია არა მხოლოდ პიროვნება და ერი, ხალხი, თუნდაც ეთნოსი, განვითარების რა საფეხურზეც არ უნდა იდგას ის, არამედ თავად კაცობრიობაც უნიკალურია. ამოვდივართ ბიბლიური მოძღვრებიდან, რომელსაც არ შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს მეცნიერება ადამიანის შესახებ.

უნიკალობა არის მეცნიერული ცნება, განსჯისა და კვლევის შედეგად მიღებული. ის ღრმად პიროვნული განცდაა. უნიკალობის განცდა მხოლოდ მას შეუძლია, ვინც თავად ატარებს და წარმოადგენს თავის მთლიანობაში უნიკალობას. არ შევეცდები, თუ ვიტყვი, რომ ადამიანის ეთიური სიმაღლის შეფასება იმისდა მიხედვით შეიძლება, თუ რამდენად განიცდის ის თავის უნიკალობას – ეს კი ხსნის გზას სხვათა უნიკალობის აღიარებისკენ. აქვს შევნიშნავთ, რომ უნიკალობის მაღალხარისხიანი განცდა მხოლოდ სულში თუ შეიძლება – ემოციის, სამშვინველის სფეროში ის ვერ შეაღწევს. სამშვინველს შეუძლია განიცადოს მხოლოდ განსხვავებულობა, სხვაობა, რაზეც არის დაფუძნებული ეთნოსის, ხალხის, თუნდაც, ერის ძირითადი პრინციპი, საყოველთაოდ გავრცელებული შესედულების მიხედვით. ამ აზრს იზიარებს მომხსენებელიც და ეს ნამდვილად შეეფარდება სინამდვილეს. ყოველი ერი – წარსულში და დღეს, ხალხთა შორის ურთიერთობისას ოპერირებს დაპირისპირებით: ჩვენ – ისინი ანუ სხვანი, მერე უცხონი და, საბოლოოდ, მტრები. არსებობდა ელინი, არსებობდა ბარბაროსი, არსებობდა ჯუნგო ("ქვეყნის შუაგული", როგორც დღემდე უწოდებენ ჩინელები თავიანთ სახელმწიფოს) და პერიფერიაში მცოხვრები ტომები, არსებობდა შუმერელი, არსებობდა მართუ და მათ შორის იყო უფსკრული. ამ უფსკრულს ქმნის არა თავისთავად განსხვავება, არამედ ამ განსხვავების აბსოლუტიზება, როდესაც სხვისთვის არ რჩება ადგილი დედამიწის ზურგზე.

გრიგოლ რობაქიძეს "გველის პერანგში" მოყავს ფრაზა, თითქოსდა ირანში "ხვლიკისფერ ქვაზე" ამოკითხულია: "ჩემი ძმა არყოფილი, ვით არ მიყვარდის, უმეტეს მზისა და უმეტეს ხმლისა, რამეთუ იყო იგი სხვაი ჩემი".

ერთადერთი მოაზროვნე, რომელსაც შეეძლო თავი ჩაეთვალა ნაციონალისტად, მაგრამ საკმაოდ შორს იყო ნაციონალიზმისგან, იმ განმარტებიდან ამოსვლით, როგორც მომხსენებელმა მოგვცა ("ნაციონალიზმი არის თეორია და პრაქტიკა, რომელიც მოითხოვს საკუთარი ერის სხვებისგან გამორჩეულობას და მათზე მაღლა დაყენებას").

ქართველი მოაზროვნე, პოეტი, ქმნის შესანიშნავ, ირაციონალურ ცნებას, შესიტყვებას: სხვაი ჩემი. ამ ცნებაში წაშლილია უცხოობა, სხვა შემოტანილია ჩემში, აღიარებულია თავისი უნიკალობით, ანუ: როგორც მე ვარ უნიკალური, ასევე ის სხვაც უნიკალურია. ეს არის ის ურთიერთობა, რომელიც მარტინ ბუბერის წყალობით (ამავე ხანებში ავითარებდა თავის ეთიურ ფილოსოფიას პიროვნების მიმართ ბერდიავი და სემიონ ფრანკი), მე-და-შენის ურთიერთობის პრინციპით განიხილავს. მე სხვაში ("შენში") ისეთსავე უნიკალურ პიროვნებას ხედავს, როგორც საკუთარი პიროვნების სახით განიცდის.

უნდა არსებობდეს უნიკალობის განცდა, რადგან უნიკალობა ონტოლოგიური კატეგორიაა, მას ჭეშმარიტების სტრუქტურა აქვს – მასზე დგას ყოფიერება. ერთი უნიკალობა აღიარებს მეორე უნიკალობას, სხვანაირად: ჩემი უნიკალობა სხვათა უნიკალობის საბუთია. ეს ცოცხალი განცდაა და ეს ჭეშმარიტება იმ კატეგორიას ეკუთვნის, რომელიც უშუალოდ შეიმეცნება, მისი წყარო არ შეიძლება მეცნიერული

კვლევა იყოს. მართალია, სემიონ ფრანკი წიგნში *Непостижимое* იკვლევს ამ ფენომენს, მაგრამ იკვლევს მას შემდეგ, რაც ინტუიტიურად მიგნებული აქვს. აქ განცდა, რომელსაც აღმოჩენის ხარისხი აქვს, წინ უსწრებს დისკურსს, მის დასაბუთებას, რაც მეცნიერებისა თუ ფილოსოფიის სფეროა.

აი ამ უნიკალობით ხდება გადასვლა "სხვაში", სხვა უნიკალობაში, "შენში". სხვა უნიკალობის აღიარებით ერი ახერხებს იმას, რომ ის თავის თავზე მაღლა დგება; ის გადის თავის გარეთ, მას შეუძლია გარედან შეხედოს თავს და აღმოაჩინოს იმაზე მეტი, რაც იცოდა თავისი თავისი შესახებ იმანენტური ჭვრეტით. მას შეუძლია დაინახოს თავისი თავი კაცობრიობის კონტექსტში, რომელიც თავის მხრივ უნიკალობაა, როგორც მხოლოდდამხოლოდ თავისი საკუთარი თავის წარმომადგენელი. ამ თავისი უნიკალობით ერი იდენტიფიკაციას ახდენს კაცთა მოდგმასთან, როგორც მთლიანობასთან. ასე გადის ის უნივერსალობაში, არღვევს რა ეთნიურ საზღვრებს.

არ არის სხვა რომელიმე განსაზღვრულობა ერისა ისე შორს ერის ჭეშმარიტი ღირებულებისაგან, როგორც სისხლისმიერი ნათესაობა. ბოლო დროს ხშირად ლაპარაკობენ ეროვნების გენოფონდზე. თითქოს ყველაფერი ის, რაც ქმნის ერს, მოცემული იყოს იმთავითვე, როგორც უცვლელი ბირთვი, და რაც უარესია, მას ფიზიოლოგიური არსებობა ჰქონდეს.

ვიმოწმებ ახლადგამოქვეყნებული სტატიიდან ადგილს: "ქართველებმა ის ღვთიური კოდი (გენი) ყველაზე მეტად შევინარჩუნეთ სწორედ ჩვენი სარწმუნოების წყალობით. ამიტომ ვერ დაგვავიწყა მტერმა ჩვენი ვინაობა..."

შეიძლება ერთი შეხედვით არ ჩანდეს ამგვარი "თეორიის" მანკიერება. თუ გენში ერთხელ და სამუდამოდ მოცემულია ჩვენი ვინაობა, გენი კი უცვლელია, ადამიანის აქტივობაც პიროვნების შესანარჩუნებლად ზედმეტი ყოფილა. და საერთოდ, ადამიანს არაფერი ჰქონია ასარჩევი, ის იმთავითვე დასაზღვრულ-დეტერმინირებული ყოფილა თავისი გენური ეთნიური კუთვნილებით. საგანგაშოც არაფერია: ჩვენი ვინაობა სიცოცხლის გაჩენისთანავე საიმედოდ არის დაცული ბიოლოგიით, თუნდაც გენიალური გენურით მას თავს მოეხვევა ის, რაც თავად არ აურჩევია, ადამიანი კარგავს ადამიანის ძირითად ნიშანს, რაც ღვთის ხატებაში მდგომარობს.

სამშობლოს სიყვარული, პატრიოტიზმი, წმიდა გრძნობაა, მაგრამ ის წმიდაა მაშინ, თუ ის (ტავტოლოგიურად ვიტყვი) არ არის შემღვრეული მღვრიე ემოციებით, რომელთაც არავითარი დასაყრდენი არა აქვს არც ონტოლოგიურად, არც სულიერად. თუ რას იწვევს ამგვარი მღვრიე პატრიოტიზმი, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ "ჩვენ სხვას" დაპირისპირებაზეა დამყარებული, ყველასათვის ცნობილია. "სხვას", აქედან გამომდინარე, "უცხოს" ისევე არა აქვს ონტოლოგიური არსებობა, როგორც ბოროტებას. "სხვა" მოჩვენებითია, უნიადაგოა, ამდენად ყალბი და ამ სიყალბით უპირისპირდება ჭეშმარიტებას. ის ფესვმოკლე ხესავით არის, რომლის ფესვი ვერ სწვდება უნივერსალობის სიღრმეს, საიდანაც ამოდის ეს უნიკალობა. ყოველ ცალკეულ ეროვნულ უნიკალობას გამართლება ეროვნულ უნიკალობაში აქვს, ამიტომაც ის თანაბრად ეკუთვნის ყველას. ეს ის სულიერი სფეროა, სადაც ადგილი აღარ რჩება "სხვას", რაც რჩება, ეს არის "სხვაი ჩემი".

როცა დასმულია პრობლემა "ერი და ჭეშმარიტება", პრობლემა ბუნებრივად ინაცვლებს ადამიანისაკენ, ადამიანის პიროვნებაზე დადის, რადგან პიროვნება ადგენს ჭეშმარიტებას ერზე. რადგან მხოლოდ პიროვნებას შეუძლია და ვაღდებულებს არის ტქვას პირუთვნელი სიმართლე. მაგრამ სიმართლის თქმა არ არის თვითმიზანი – მისი მიზანია ეროვნული ცნობიერების გაცხრილება, მისი განწმენდა კერპთაყვანისმცემლური ჯანდისგან, რაც ფარავს მის ჭეშმარიტ უნიკალობას, რომელშიც არის მისი არსი.

ორიოდე სიტყვა მამარდაშვილის იმ ფრაზაზე, რომელიც ესოდენ გახმაურდა მაშინ, როცა და სადაც ის წარმოთქვა, და დღესაც ხმაურობს, მოსვენებას არ აძლევს ადამიანებს. ეს სიტყვები პიროვნების მეტაფიზიკური სიღრმიდან იქნა წარმოთქმული, ისინი მხოლოდ

თავისუფალ ადამიანს შეეძლო წარმოეთქვა. დარბაზის რეაქციამ, სადაც ისინი ითქვა, დაადასტურა, რომ იქ აღარ სუფევდა თავისუფლების სული. იქნებ მაშინ, ეროვნული მოძრაობის ხანმოკლე პერიოდში, სხვა სიტყვები უფრო "აუცილებელი" და გასაგები იყო კოლექტიური ცნობიერებისთვის და კიდევ წარმოითქმოდა მუშტების დაჭიმვით. იმ სიტყვა-ლოზუნგებს კი, რომელთა სიცრუე მალე გამოაშკარავდა უდიდესი ზიანის მოტანით, არავინ იხსენებს.

დარბაზში წარმოთქმული სიტყვები, რომლებმაც რისხვის ტალღა გამოიწვია, განსვენებულმა ფილოსოფოსმა გაიმეორა ინტერვიუში "ზარია ვოსტოკას" კორესპონდენტთან (1989 წლის 25 ივნისს):

"მას შემდეგ, რაც არსებობს სახარებისეული ათვლის წერტილი, მას შემდეგ, რაც არსებობს მსოფლიო ისტორია, არსებობს ერთი მარტივი კანონზომიერება: რეალური კულტურა და ადამიანის სულიერება არ შეიძლება შემოიზღუდოს იმ ეთნიკური მასალით, რომელშიც ისინი ხორციელდება. ნებისმიერი სოციალური და ნაციონალური ერთობა, რა დიდიც არ უნდა იყოს იგი, იყოს თუნდაც ერთადერთი, მაინც ცალკეულად, ნაწილად დარჩებოდა და მოკლებული იქნებოდა უნივერსალობას. პიროვნული საწყისები, რომლებიც სწორედ უნივერსალურს არის მოჭიდებული (зацеплены), წარმოადგენენ ნაციონალური ნიშნების ნორმალური არსებობისა და სრულფასოვანი, ცოცხალი ფუნქციონირების პირობებს... ვერავითარი ეროვნული ხასიათი ვერ შენარჩუნდება და ვერ იარსებებს თავის საუკეთესო თვისებებში პიროვნული საწყისების გარეშე საზოგადოებრივ ცხოვრებასა თუ კულტურაში. თუ ეროვნებაში (ერში, ნაციაში) განადგურდა პიროვნული საწყისები, რომლებიც ეროვნულობის გარეშეა (внеациональны) და წარმოადგენენ ადამიანის, როგორც ასეთის, ისტორიულ საწყისებს, ეთნიურობისგან დამოუკიდებლად, მაშინ ეროვნების საუკეთესო თვისებები გაქრება. ეს საწყისები კი ყოველი სულიერების საფუძველია, რადგან მისი არსი ის არის, რომ სამშობლოზე მაღლა ყოველთვის დგას ჭეშმარიტება (ეს ხომ ქრისტიანული მცნებაა); მხოლოდ პიროვნებას შეუძლია ეძებოს იგი და უკიდურესი პირდაპირობით გამოხატოს. მე ჭეშმარიტებას ვაყენებ სამშობლოზე მაღლა და მე მებადება კითხვა: ბევრ ქართველს შეუძლია ჭეშმარიტების დაყენება თავისი სამშობლოს მოჩვენებით ინტერესებზე მაღლა? თუ არ შეუძლიათ, ცუდი ქრისტიანები ყოფილან".

მ. მამარდაშვილი პირველი არ ყოფილა ქართველთა შორის, რომელმაც გამოთქვა ეს, ეგზომ საჭოჭმანო დებულება. ბ-მა ვახტანგ ერქომაიშვილმა პ. ჩაადაევის ცნობილი სიტყვები გაიხსენა ჭეშმარიტების უზენაესობაზე. არ არის აუცილებელი მ. მამარდაშვილის ერთ-ერთ წყაროდ აღბერ კამიუს ანალოგიური, თუ სადმე უთქვამს, სიტყვები დავასახელოთ (ბ-ნი გ. გაჩეჩილაძე). ჩვენ დავიმოწმებთ ისევ და ისევ რობაქიძის სიტყვებს, რომლებიც მან არჩილ ჯორჯაძეს მისწერა:

"თავის მოტყუებას ძვირად დაგვიჯენს ისტორიული ჭეშმარიტება, – აი, რით უნდა ვხელმძღვანელობდეთ. და თუ ჭეშმარიტება აუტანელია თავისი სიმკაცრით, დაე, მოკვდეთ, რადგან არ ვყოფილვართ ღირსი ჭეშმარიტებისა და, მაშასადამე, არც არსებობისა... რა საჭიროა არსებობა, თუკი რაიმე "აზრს" არ ვახორციელებთ. მამულიშვილობის გადაწყვეტა "ფიზიოლოგიურის ემოციით" ყოვლად შეუძლებელია" ("სკოლა და ცხოვრება", 4, 1989, გვ. 63).

სხვათა შორის, გრიგოლ რობაქიძემ მ. მამარდაშვილის მსგავსად განსწავლის წლები სამშობლოს გარეთ (რუსულ და გერმანულ უნივერსიტეტებში) გაატარა. ისიც ცნობილია, რომ იგი თავის პირველ ლექციებს ქართული მწერლობისა და კულტურის შესახებ, რომლებსაც აღფრთოვანებაში მოყავდა, კერძოდ, ქუთაისის საზოგადოება, რუსულ ენაზე კითხულობდა. მაგრამ ის ქართველი იყო "სულით ხორცამდე". და ასეთი იყო არა როგორც პიროვნება თავის ემპირიულ გამოვლენაში, არამედ როგორც შემოქმედი, რომელიც

კაცობრიული, უნივერსალური გადმოსახედიდან ჭვრეტდა თავის ქვეყნისა და ხალხის უნიკალობას. ამ სიმაღლიდან ეძებდა და წვდებოდა ის ჭეშმარიტებას.